

De seksuele en reproductieve gezondheid en rechten van jongeren

Deze Infosheet maakt deel uit van een reeks die de uitvoering van het Belgische internationale beleid rond seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) en hiv wenst te faciliteren. De Infosheet dient om de stakeholders van de Belgische ontwikkelingssamenwerking uit verschillende sectoren te ondersteunen bij de promotie van SRGR van jongeren.

1. Waarom investeren in SRGR van jongeren?

Een kwart van de wereldbevolking is tussen 10 en 24 jaar oud. Dat zijn circa 1,8 miljard jongeren. Nooit eerder telde de wereld zoveel jonge mensen als vandaag. Zij staan op het punt te beginnen - of zijn al begonnen - aan hun seksuele en reproductieve leven.

De kindertijd en tienerjaren zijn erg bepalend voor iemands seksuele en reproductieve gezondheid en welzijn. Het is belangrijk dat jongeren de fysieke, emotionele, cognitieve en sociale veranderingen die ze tijdens deze en latere overgangsfasen ondergaan, goed begrijpen. Verder is het belangrijk dat ze attitudes en vaardigheden ontwikkelen zodat ze in staat zijn om hun ontwikkelende seksualiteit positief te beleven en een veilig en bevredigend seksueel leven te leiden.

Het internationale mensenrechtenkader en internationale, regionale en nationale beleidsdocumenten bepalen dat overheden de plicht hebben om de seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) van jongeren te beschermen en te bevorderen.¹ Desondanks, worden de SRGR van adolescenten (10-19) en jongeren (15-24) gemakkelijker over het hoofd gezien. De volgende cijfers illustreren dit:

- Elk jaar krijgen ongeveer 16 miljoen meisjes tussen 15-19 jaar oud een kind. Dat is ongeveer 11% van alle geboortes wereldwijd.² Meer dan de helft van de geboortes in Afrika ten zuiden van de Sahara doet zich voor bij tienermoeders. Baby's van tienermoeders hebben lagere overlevingskansen.³
- Zwangerschaps- en bevallingscomplicaties zijn wereldwijd de tweede belangrijkste doodsoorzaak bij meisjes tussen de 15-19⁴ jaar en 14% van alle onveilige abortussen in lage- en middeninkomens landen zijn abortussen bij tienermeisjes.⁵
- Meer dan 40% van de nieuwe hiv-infecties komt voor bij jonge mensen. AIDS is de tweede belangrijkste oorzaak van sterfgevallen bij jongeren wereldwijd.⁶
- Jaarlijks lopen 3 miljoen meisjes, van wie de meerderheid jonger is dan 15, het risico om genitale verminking te ondergaan.⁷ Dagelijks ondergaan 39.000 meisjes een kind- of gedwongen huwelijk.⁸

De meeste seksuele en reproductieve gezondheidsproblemen bij jongeren zijn te voorkomen en te behandelen.

Wanneer aan de noden en rechten van jongeren op het vlak van Seksuele en Reproductieve Gezondheid wordt voldaan, zijn ze beter in staat om:

- Gebruik te maken van onderwijs- en arbeidskansen- en andere mogelijkheden die een positieve impact hebben op hun welzijn en ook op de sociaaleconomische ontwikkeling van de gemeenschap of het land waarin ze wonen;
- Hun welzijn en gezondheid te verbeteren en zichzelf en hun partners tegen soa, waaronder hiv, te beschermen en ook ongeplande zwangerschappen, onveilige abortussen en seksueel en gender-gerelateerd geweld te voorkomen;
- Bepaalde normen, waarden en praktijken rond gender, seksualiteit en voortplanting te begrijpen en in vraag te stellen en op een zinvolle manier te participeren aan de samenleving.

¹For an overview of a number International Human Rights Instruments related to SRHR, see IPPF (2008) Sexual Rights: An IPPF declaration and UNFPA and Center for Reproductive Rights (2013) <http://www.unfpa.org/publications/icpd-and-human-rights>;
²[http://www.jahonline.org/article/S1054-139X\(14\)00428-5/fulltext](http://www.jahonline.org/article/S1054-139X(14)00428-5/fulltext)
³<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs364/en/>
⁴<http://apps.who.int/adolescent/second-decade/section3/page2/mortality.html>
⁵http://www.who.int/maternal_child_adolescent/topics/maternal/adolescent_pregnancy/en/
⁶http://www.unaids.org/sites/default/files/en/media/unaids/contentassets/documents/factsheet/2012/20120417_FS_adolescentsyoungpeoplehiv_en.pdf
⁷http://www.un.org/womenwatch/daw/csw/csw52/statements_missions/Interagency_Statement_on_Eliminating_FGM.pdf
⁸http://www.unicef.org/media/media_68114.html

2. Wat is de rol van de stakeholders van de Belgische ontwikkelingssamenwerking?

De stakeholders van de Belgische ontwikkelingssamenwerking en hun partners (overheden, multilaterale organisaties, middenveldorganisaties, waaronder jongerenorganisaties, onderzoeksinstituten ...) werken samen met het oog op:

- De ondersteuning van de uitvoering van een (op mensenrechten gebaseerd) nationaal beleid en de programma's voor SRGR van jongeren. Hiertoe rekenen we o.a. toegang tot de jeugd vriendelijke diensten, relationele en seksuele vorming, toegang tot diensten voor gezinsplanning en veilige abortus. Ministeries die een sleutelrol spelen bij de promotie van de SRGR van jongeren zijn onder andere het ministerie van gezondheid, onderwijs, jeugd, gendergelijkheid en justitie;
- De promotie van SRGR van jongeren tijdens de beleidsdialoog met de ontwikkelingspartners;
- De promotie van een multisectoriële aanpak van SRGR van jongeren. Dit houdt de ondersteuning van interventies binnen en buiten de gezondheidssector in;
- De promotie van een transversale aanpak van SRGR voor jongeren. Dit houdt in dat het thema wordt geïntegreerd in verschillende fasen van de programmacyclus;
- De versterking van de participatie van jongeren en jongerenorganisaties in het ontwikkelingsbeleid en -programma's;
- De analyse en evaluatie van het nationale beleid en het aanpakken van de barrières voor de SRGR van jongeren.

Hierna volgt een indicatieve lijst met vragen ter bevordering van de SRGR van jongeren.

3. Belangrijke thema's

3.1 Relationele en seksuele vorming

Relationele en seksuele vorming (RSV) legt de nadruk op een holistische benadering van seksualiteit en is ontwikkeld om jongeren uit te rusten met kennis, vaardigheden, attitudes en waarden die ze nodig hebben om hun seksualiteit op een veilige en bevredigende manier te beleven - fysiek en emotioneel, individueel en in relaties.

Onderzoek toont aan dat relationele en seksuele vorming jongeren uitrust met de nodige kennis, vaardigheden en attitudes om keuzes op het vlak van hun seksualiteit en levensstijl te maken.

Kwaliteitsvolle RSV-programma's voldoen aan een aantal kenmerken:

- Ze zijn gebaseerd op wetenschappelijk onderbouwde en nauwkeurige informatie;
- Ze benaderen seksualiteit op een positieve manier;
- Ze bevatten duidelijke boodschappen over seksueel gedrag en willen het risico op soa en ongeplande zwangerschappen verminderen;
- Persoonlijke waarden en opvattingen over seksualiteit en voortplanting komen aan bod;
- Gendergelijkheid en mensenrechten staan centraal;
- Kwetsbaarheid en uitsluiting worden aangepakt;
- Lokaal eigenaarschap en culturele relevantie krijgen aandacht.

De stakeholders van de Belgische ontwikkelingssamenwerking en hun partners moeten op zoek gaan naar opportuniteiten om RSV aan bod te brengen. Het is belangrijk om RSV aan te bieden aan jongeren die nog niet seksueel actief zijn. De stakeholders kunnen overheden, scholen en opvoeders ondersteunen bij de ontwikkeling of de implementatie van RSV programma's voor schoolgaande en niet-schoolgaande jongeren. Even belangrijk is een breed draagvlak voor RSV te creëren en hierbij belangrijke stakeholders, zoals de jongeren zelf en hun ouders, te betrekken.

3.2 Jeugd vriendelijke SRGR-diensten

Jeugd vriendelijke diensten zijn gebaseerd op een begrip van en respect voor de diverse realiteit van het seksuele en reproductieve leven van jongeren. Jeugd vriendelijke diensten zijn vertrouwelijk, onbevooroordeeld en toegankelijk voor iedereen, ongeacht hun leeftijd, burgerlijke staat, seksuele oriëntatie, verblijfsstatus of financiële toestand. De dienstverleners zijn opgeleid om op een gevoelige en respectvolle manier met jongeren te werken rond hun noden en hun vragen op het vlak van seksuele en reproductieve gezondheid. De stakeholders van de Belgische ontwikkelingssamenwerking en hun partners kunnen er voor zorgen dat de diensten meer toegankelijk worden voor jongeren.

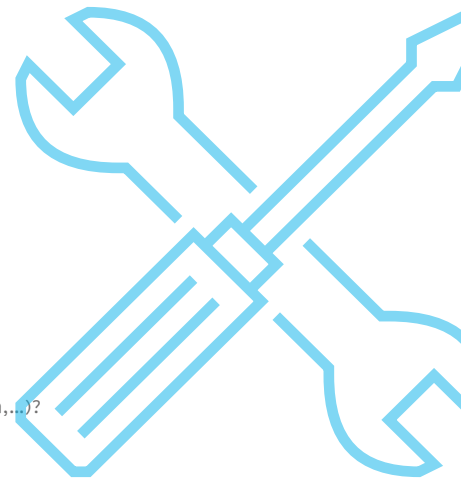
3.3 Jongerenparticipatie

Op het supranationale niveau of het niveau van de nationale of lokale overheid is het belangrijk dat jongeren worden geraadpleegd over aangelegenheden of beslissingen die hen aanbelangen. Betekenisvolle jongerenparticipatie biedt voordelen voor jongeren en de ontwikkelingspartners die met of voor hen werken. Stakeholders van de Belgische ontwikkelingssamenwerking en hun partners kunnen representatieve jongerenadviesraden, die overheidsinstellingen en het beleid adviseren, oprichtingen of versterken. Ontwikkelingspartners kunnen de participatie van jongeren bevorderen bij de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van programma's.

4. Indicatieve lijst van vragen met het oog op de bevordering van SRGR van jongeren

Hieronder volgen een aantal niet-exhaustieve vragen die tijdens de beleidsdialoog met de ontwikkelingspartners en tijdens de programmacyclus aan bod kunnen komen.

- **Welke wettelijke barrières beperken de toegang van jongeren tot SRGR?**
 - o Bestaat er wetgeving waardoor ouderlijke toestemming vereist is voordat jongeren toegang krijgen tot SRGR-diensten?
 - o Wat is de impact van de wetgeving inzake seksuele meerderjarigheid, inzake strafbaarstelling van niet-heteroseksuele relaties, inzake anticonceptie, de noodpil of abortus?
 - o Wordt de wetgeving inzake seksueel geweld of inzake traditionele schadelijke praktijken daadwerkelijk toegepast (bv. vrouwelijke genitale verminking, kind- en gedwongen huwelijken,...)?
- **Hoe verhoudt het beleid zich tot de toegang van jongeren tot SRGR?**
 - o Is er voldoende aandacht voor jongeren in het nationale beleid en -strategieën?
 - o Zijn er voldoende opportuniteiten voor jongeren en andere stakeholders om te participeren aan besluitvormingsprocessen?
 - o Zijn er voldoende data op basis van leeftijd met betrekking tot de SRGR? Is er sprake van een wetenschappelijk onderbouwd gezondheidsbeleid, aangepast aan de nationale, regionale en lokale context?
- **Wat zijn de barrières om de SRGR-diensten meer toegankelijk te maken voor jongeren? o Is er een gebrek aan geschoolde dienstverleners?**
 - o Zijn er problemen inzake vertrouwelijkheid, aanvaardbaarheid, toegankelijkheid? Werden diensten aangepast aan de sociale determinanten van de jongeren (inkomen, woonplaats, geslacht ...)?
 - o Wat zijn de eventuele kosten van de dienstverlening?

² http://www.who.int/healthsystems/service_delivery_techbrief1.pdf

- **Wat zijn de barrières voor RSV, informatie en educatie rond SRGR?**
 - o Gebrek aan kennis over SRGR of problemen inzake vaardigheden, attitudes en waarden van leeftijdsgenoten, ouders of leerkrachten?
 - o Is er een onderwijsbeleid rond relationele en seksuele vorming (RSV)?
 - o Komt RSV aan bod in de leerplannen?
 - o Zijn er interventies voor niet-schoolgaande jongeren?

- **Wat zijn de barrières op het niveau van de gemeenschap?**
 - o Is er sprake van schadelijke traditionele praktijken, sociale normen en gedrag op het vlak seksualiteit en voortplanting (bvb. genitale verminking, seksueel en gender-gerelateerd geweld, gedwongen, kind- en gedwongen huwelijken, ...)?
 - o Bestaan er taboes, stigma en discriminatie op het vlak van seksualiteit van jongeren, bvb. een taboe op voorhuwelijks seks of discriminatie op grond van seksuele geaardheid en genderidentiteit?

5. Verder lezen?

SRGR voor jongeren

World Health Organisation, Supplement to the Journal of adolescent health. WHO, 2014. Available at [http://www.jahonline.org/issue/S1054-139X\(14\)X0004-2](http://www.jahonline.org/issue/S1054-139X(14)X0004-2)

World Health Organisation, Health for the world's adolescents, A second chance in the second decade. WHO, Geneva; 2014. Available at <http://apps.who.int/adolescent/second-decade/>

United Nations Population Fund, State of the world population 2014: the power of the 1.8 billion, adolescents youth and the transformation of the future. UNFPA, New York; 2014. Available at http://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/EN-SWOP14-Report_FINAL-web.pdf

Initiative: Young People Today - <http://youngpeopletoday.net/sexual-and-reproductive-health/>

Jeugd vriendelijke diensten

World Health Organisation, Making health services adolescent friendly: developing national quality standards for adolescent friendly health services. WHO, Geneva; 2012. Available at http://www.who.int/reproductivehealth/publications/sexual_health/rhr_hrp_10_22/en/

World Health Organisation, Developing sexual health programmes, A framework for action. WHO, Geneva; 2010. Available at http://www.who.int/reproductivehealth/publications/sexual_health/rhr_hrp_10_22/en/

The International Planned Parenthood Federation, Provide: Strengthening youth friendly services, IPPF, London; 2008. Available at <http://www.ippf.org/resource/Provide-Strengthening-youth-friendly-services>

Relationele en seksuele vorming

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, International Technical Guidance on Sexuality Education, An evidence-informed approach for schools, teachers and health educators. UNESCO, Paris; 2009. Available at <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001832/183281e.pdf>

United Nations, factsheet: Youth and comprehensive sexuality education : <http://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-sexuality-education.pdf>

UNESCO, sexuality education: <http://www.unesco.org/new/en/hiv-and-aids/our-priorities-in-hiv/sexuality-education/>

Jongerenparticipatie

The International Planned Parenthood Federation, Participate: The voice of young people in programmes and policies. IPPF, London; 2008. Available at <http://www.ippf.org/resource/Participate-voice-young-people-programmes-and-policies>

6. Contact persoon

Contact gegevens van dienst D2.3 - Sociale ontwikkeling het Directoraat-Generaal Ontwikkeling

Deze publicatie kwam tot stand met de steun van werkgroep Sexuele Reproductieve Gezondheid en Rechten - SRGR van Be-cause Health.

Contact :
becausehealth@itg.be
+32 (0)3 247.08.01

FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
Karmelietenstraat 15
1000 Brussel
België
Tel. +32 2 501 81 11

www.diplomatie.belgium.be
www.dg-d.be
www.be-causehealth.be

Verantwoordelijk uitgever: Dirk Achten